

O‘QUVCHI YOSHLARNI KASB -HUNARGA YO‘NALTIRISHDA PSIXOLOGNING O‘RNI

*Xorazm viloyati Qo‘shko‘pir tumanidagi
29- son umumiy o‘rta ta‘lim maktabi
psixologi **Qurbanboyeva Gulayho Shuhrat qizi,**
28- son umumiy o‘rta ta‘lim maktabi
psixologi **Fozilova Fazilat Otaboyevna***

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta‘lim tizimidagi o‘ziga hos jihatlarni, ta‘limda pedagogik texnologiyalarning qo‘llashning afzalliklari, o‘quvchilar dunyoqarashining rivojlanishida texnologiyalarning o‘rni xususida fikrlar bildirilgan. Shuningdek pedagogik texnologiya rivojlanishiga xissa qo‘shgan olimlarga ham qisqacha to‘xtalib o‘tilgan. Umuman ta‘limda innovatsion yondoshuv ijobiy natijalar berishi yoritilgan.

Kalit so‘zlar : Malaka, tajriba, adaptatsiya, illuziya, galyutsinatsiya.

Davlat va jamiyat hayotini modernizatsiyalash jarayonlarining harakatga keltiruvchi kuchi, O‘zbekistonning bugungi va istiqboldagi izchil taraqqiyotining bosh omili bo‘lgan insonning ma‘naviyatini va kasbiy salohiyatini yuksaltirishda tajriba va mahoratini yanadatakomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

Demak, bugungi kun mutaxassisi o‘z ustida tinimsiz mehnat qiladigan, har tomonlama keng fikrlaydigan, ilg‘or pedagogik va axborot texnologiyalarini samarali qo‘llay oladigan ijodkor shaxsga, yoshlarning yuragiga chuqur kirib boradigan yuksak fazilatlar egasiga aylanishini hayotning o‘zi taqozo etmoqda. Shu nuqtai nazardan, hozirgi kunda kasbiy o‘zlikni anglash muammosi davr talabidir. Birinchi yurtboshimiz I.A.Karimov: “...yuksak maqsadlarga erishishning hal qiluvchi omillaridan biri bu – hech shubhasiz, mamlakatimiz aholisining ongu-tafakkuri va dunyoqarashida yuz berayotgan o‘zgarishlar, uning hayotga, mehnatga bo‘lgan munosabati, tobora o‘sib borayotgan siyosiy va huquqiy madaniyati, desam, aslo mubolag‘a bo‘lmaydi” – deb ta‘kidlaydi. Xalq so‘zi 2012 y/ 8 dek. Kasb- hunar kolleji o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirishning o‘ziga xos xususiyatlari mavjud. Kollej o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirish ayniqsa, insonning tarbiyalanganligini, balki, eng avvalo, u bashariyat tomonidan jamlangan amaliy tajribalarni o‘zlashtirib olishni nazarda tutish zarur.

Kasb-hunar egallashida shaxsning yangi integrativ sifat ko‘rsatkichlarini hisobga olish, uni kasbiy mahorat va kasbiy yetuklikka yo‘naltirish masalalari alohida o‘rin egallaydi. Unda o‘qituvchining turli sifatleri majmuasi o‘z aksini topadi.

Bugungi kunda kasb-hunarga yo‘naltirish muammosi faylasuflar, psixologlar, pedagoglar va metodistlarda katta qiziqish uyg‘otmoqda. Biroq shuni ta‘kidlash

joizki, hozirgacha bu murakkab ijtimoiy hodisaning mohiyatini ifodalovchi, uning ta`limni takomillashtirish sharoitidagi aniq xususiyatlarini mujassamlashtirilgan kasb-hunarga yo`naltirish faoliyatga moslashish konsepsiyasi ishlab chiqilgan emas. Bugungi kunda kasb-hunarga yo`naltirishga ehtiyoj mavjud bo`lib, uning obyektiv muammolari ham ko`zga tashlanmoqda. Bu muammolarni aniqlash va hal etish yo`llarini topishning zaruriy dasturlarini amalga oshirish lozim.

Umumiy o`rta ta`lim maktablarida o`quvchilarni kasbga yo`naltirish bo`yicha amaliyotda qo`llanilayotgan o`quv-dasturiy hujjatlar tahlili ularning quyidagi davr talablariga javob bera olmasligini ko`rsatdi:

- o`quv rejalarida o`quvchilarning bo`lajak kasbiy faoliyatiga bevosita bog`liq bo`lgan maxsus fanlarni o`rganishga yetarli darajada e`tibor qaratilmagan;
 - mutaxassislikning o`ziga xos jihatlarini hisobga olgan holda ta`lim yo`nalishida ta`lim olayotgan o`quvchilarni o`quv ishlab-chiqarish va pedagogik amaliyotlarining zamon talabi darajasida yo`lga qo`yilmaganligi;
 - ayrim o`quv fanlarining mazmunan bir-birini takrorlashi, ya`ni ular orasida izchillik, uzviylik va fanlararo aloqadorlikni o`rnatilmaganligi;
 - umumta`lim fanlarining mazmunida kasbiy yo`nalganlik ta`minlanmaganligi;
 - nashr etilgan darsliklar, o`quv va metodik adabiyotlar hamda didaktik tarqatma materiallarning hozirgi kun talablarini yetarlicha qondira olmasligi;
- ta`limning moddiy-texnik, ilmiy-metodik jihatdan zamonaviy talablar darajasida jihozlamaganligi. Abu Nasr Forobiyning ta`kidlashicha, "ta`lim-degan so`z xalqlar va shaharliklar o`rtasida nazariy fazilatlarini birlashtirish tarbiya esa, shu xalq o`rtasidagi tug`ma fazilat va amaliy kasb-hunar fazilatlarini birlashtirish degan so`zdir. Ta`lim faqat so`z va o`rganish bilangina bo`ladi. Tarbiyachi esa amaliy ish tajriba bilan, ya`ni shu xalq, shu millatning amaliy malakalaridan iborat bo`lgan ish-harakat, kasb-hunarga berilgan bo`lishi, o`rganishidir"-deydi.

Bo`lajak mutaxassislarni kasbiy-pedagogik bilim hamda dunyoqarashlarini yanadayuqoriroq darajaga ko`tarish, ya`ni ta`lim-tarbiya jarayoni va darsdan tashqari ishlarda kasbga yo`naltirishning maqsad va vazifalari, mazmuni, shakl hamda metodlari haqida ma`lumotlarni keltirish, mashg`ulotlarda kasbga qiziqtirish va yo`naltirish ishlarini to`laqonli olib borish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Agarda:

- kollej o`quvchilarini kasb-hunarga yo`naltirishning nazariy - metodologik asosiga ega bo`lsa;
- kollej o`quvchilarini kasb-hunarga yo`naltirishning kasbiy - sharqona ma`naviy - tarbiyaviy asosga ega bo`lsa;
- kollej o`quvchilarini kasb-hunarga yo`naltirishning ilmiy - amaliy ifodasini topgan bo`lsa;

- kollej o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirishning axloqiy va kasbiy o‘z - o‘zini tarbiyalash negizida qurilgan bo‘lsa;

- kollej o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirishning yangicha tafakkur va pedagogik texnologiyalar mohiyatidan kelib chiqqan bo‘lsa, o‘z samarasini beradi.

O‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirish uchun biz pedagoglar shunday bir uzluksiz tizimni ishlab chiqishimiz kerakki, natijada o‘quvchilarning hohlagan kasblarini tanlashga asos bo‘lsin. Masalan:

kasb-hunar kolleji o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirishning nazariy va amaliy asoslarini yaratish;

- kasb-hunar kolleji o‘quvchilarini o‘quv faoliyatida foydalaniladigan o‘quv metodik manbaalar chop etilgan adabiyotlar mazmuniga kasb-hunarga yo‘naltirishning muayyan o‘quv majmuasini yaratish lozim;

-kasb-hunar kolleji o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirishda muassasalarda shart-sharoitlar yaratish lozim;

-kollejlarda kasb-hunarga yo‘naltirish bo‘yicha seminarlar tashkil qilish;

-ishlab chiqarish korxonalaridagi zamonaviy texnologiyalar bilan tanishtirish;

- kasb-hunar kolleji o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirishning tavsiyalar va uslubiyko‘rsatmalarini yaratish lozim;

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, yuqoridagi keltirilganlarni barchasi, farzandlarimizning o‘z istagidagi kasbni tanlashiga imkon yaratilishi mumkin. Farzandlarimizning kelajagini to‘g‘ri yaratish, biz pedagoglar va ota-onalarning vazifasi hamda burchimizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Inson manfaati, huquq va erkinliklarini ta‘minlash, hayotimizning yanada erkin va obodbo‘lishiga erishish – bizning bosh maqsadimizdir. Xalq so‘zi 2012 y 8 dek.
2. Breslav G.M. Emotsionalniye osobennosti formirovaniya lichnosti v detstve: norma iotkloneniya. – M.: Pedagogika, 1990. – 140 s.